

Załącznik do uchwały nr 2 Podkomitetu
ds. wymiaru terytorialnego
z dnia 27 czerwca 2024 r.

Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego

Rekomendacje dot. wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk publicznych

Informacje ogólne

Podczas II posiedzenia Podkomitetu przedstawiono najważniejsze wnioski z dotychczasowych badań, raportów i analiz, które wskazują na potrzebę silniejszego różnicowania interwencji, w zależności od specyficznych cech terytoriów, na etapie programowania, wdrażania i monitorowania polityk publicznych. Przedstawione podczas Podkomitetu wnioski i opracowania wskazują również na różne rozumienie podejścia terytorialnego w politykach rozwoju (ang. *place-based approach*) oraz roli jaką może pełnić wdrożenie wymiaru terytorialnego w poprawie efektywności systemu realizacji polityk publicznych.

Wypracowane w ramach Podkomitetu rekomendacje postępują:

- lepszej koordynacji działań międzysektorowych w odniesieniu do wspierania różnych terytoriów (w tym obszarów strategicznej interwencji - OSI) oraz upowszechnieniu podejścia do rozwoju terytoriów przez pryzmat pełnionych przez nie funkcji (a nie wyłącznie granic administracyjnych);
- zwiększeniu efektywności realizacji polityk publicznych poprzez dostosowanie interwencji publicznej do potrzeb i wyzwań różnego typu terytoriów, w tym regionów, miast, obszarów wiejskich, obszarów funkcjonalnych;
- ukierunkowaniu prac nad aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju (śsrk) oraz innych strategii rozwoju (w tym krajowej strategii rozwoju regionalnego (KSRR)), strategii rozwoju województw oraz strategii rozwoju lokalnego, także w kontekście działań różnych polityk na rzecz poszczególnych terytoriów w ramach obszarów strategicznej interwencji.

Rekomendacje wyznaczają ramy prowadzenia polityk publicznych uwzględniających wymiar terytorialny, a ich zakres odnosi się do promowania, projektowania, wdrażania, monitorowania i oceny podejścia terytorialnego.

Ostatnie kryzysy, takie jak: pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie czy obserwowane od dawna zmiany klimatyczne, miały (i w dużym stopniu wciąż będą miały) zróżnicowane oddziaływanie na poszczególne regiony, miasta czy obszary wiejskie. Niektóre terytoria okazały się bardziej podatne na konsekwencje powyższych zdarzeń, co pokazało, że ten sam zestaw czynników może mieć zróżnicowany wpływ na sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną różnych terytoriów.

Jak wskazują opracowania OECD¹ w obliczu megatrendów takich jak globalizacja, zmiany klimatyczne, demograficzne i cyfryzacja, wiele terytoriów zmaga się z wyzwaniami związanymi z wspieraniem rozwoju gospodarczego, przechodzeniem na gospodarkę niskoemisyjną czy realizacją idei włączenia społecznego. W tym kontekście większego znaczenia nabierają polityki, których działania uwzględniają specyfiki terytoriów, adresując do nich adekwatne interwencje.

Dodatkowo występujące zróżnicowania terytorialne mogą mieć negatywne oddziaływanie na długofalowe perspektywy rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego danego kraju, dlatego jednym z priorytetów powinno być monitorowanie tego procesu oraz podejmowanie prób niwelowania zróżnicowań - w przypadku, gdy stają się one nadmierne.

Niwelowaniu tych zróżnicowań służy m.in. polityka ukierunkowana terytorialnie, która może przyczynić się do osiągnięcia długoterminowego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego i sprzyjać włączeniu społecznemu oraz budowaniu odporności terytoriów. Takie efekty są możliwe do osiągnięcia ponieważ polityka ukierunkowana terytorialnie uwzględnia specyficzne cechy terytoriów i koncentruje się na głównych czynnikach rozwojowych.

---

¹ A Territorial Approach to the Sustainable Development Goals (OECD Report 2020)

Proces opracowania rekomendacji

W odpowiedzi na rozesłaną do członków i obserwatorów Podkomitetu (resorty, regiony, związki jst) *Ankieta w sprawie wypracowania rekomendacji dot. wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk publicznych* otrzymano 26 odpowiedzi (9 od organów administracji rządowej, 15 od samorządów województw i 2 od obserwatorów uczestniczących w pracach Podkomitetu (związki jst)). Na podstawie przekazanych odpowiedzi przygotowano zostało *Podsumowanie ankiet w sprawie wypracowania rekomendacji dotyczących wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk publicznych* celem wypracowania rekomendacji na rzecz zwiększenia efektywności realizacji polityk publicznych uwzględniających wymiar terytorialny w prowadzonych przez poszczególne jednostki działaniach. Sporządzony na podstawie wniosków wyniesionych z ww. podsumowania projekt rekomendacji został następnie udostępniony członkom Podkomitetu w celu zasięgnięcia dalszych ich opinii i uwag, które posłużyły opracowaniu ostatecznej wersji rekomendacji.

Zakres rekomendacji

Rekomendacje dotyczą kluczowych zagadnień, które mają wpływ na programowanie i realizację polityk z uwzględnieniem zróżnicowań terytorialnych. Należą do nich m.in.: kwestie związane z koncentracją terytorialną wsparcia (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów strategicznej interwencji), zarządzaniem wielopoziomym, komplementarnością i koordynacją wsparcia, budowaniem potencjału instytucjonalnego podmiotów odpowiedzialnych za realizację polityk publicznych ukierunkowanych terytorialnie czy upowszechnianiem podejścia terytorialnego w prowadzeniu polityk publicznych.

Rekomendacje dot. wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk publicznych

PODKOMITET DS. WYMIARU TERYTORIALNEGO,

MAJĄC NA UWADZE zapisy § 1 ust. 2 pkt 2 decyzji Przewodniczącego Komitetu Koordynacyjnego do spraw Polityki Rozwoju z dnia 1 października 2020 r. w sprawie powołania Podkomitetu do spraw wymiaru terytorialnego;

DOSTRZEGAJĄC KONIECZNOŚĆ wypracowania standardów stanowiących ramy dla prowadzenia polityk publicznych uwzględniających wymiar terytorialny, w tym dostosowania interwencji publicznej do potrzeb i wyzwań różnego typu terytoriów;

UWZGLĘDNIAJĄC wnioski wynikające z raportów i opracowań krajowych i międzynarodowych, które akcentują kluczową rolę polityk ukierunkowanych terytorialnie w rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym regionów, miast, obszarów wiejskich, obszarów strategicznej interwencji oraz obszarów funkcjonalnych;

PODKREŚLAJĄC potrzebę silniejszego różnicowania interwencji, w zależności od specyficznych cech terytoriów, na etapie programowania, wdrażania i monitorowania polityk publicznych;

UZNAJĄC za kluczowe w politykach publicznych zapewnienie lepszej koordynacji międzysektorowej, sektorowo-regionalnej, między- i wewnątrzregionalnej oraz w wymiarze lokalnym – w odniesieniu do procesów wspierania różnego typu terytoriów, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów strategicznej interwencji (OSI);

DOCENIAJĄC znaczenie podejścia do rozwoju terytoriów przez pryzmat pełnionych przez nie funkcji (w tym ponad granicami administracyjnymi) i potrzebę wypromowania i upowszechnienia tego podejścia;

PRZYJMUJĄC założenie, że niniejsze rekomendacje zostaną wykorzystane w pracach nad aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz innych strategii rozwoju, w tym krajowej strategii rozwoju regionalnego (KSRR), strategii rozwoju województw oraz strategii rozwoju lokalnego;

na wniosek Przewodniczącego Podkomitetu ds. wymiaru terytorialnego:

I. UZGADNIA na potrzeby niniejszego dokumentu pojęcia związane z wymiarem terytorialnym w następującym brzmieniu:

- **Terytorium** jest to przestrzeń ukształtowana historycznie, w której powstał specyficzny układ instytucjonalno-relacyjny. Jest to przestrzeń mająca swoją historię i kulturę, nagromadzoną wiedzę i umiejętności oraz intensywne sieci relacji między aktorami z zasobami środowiska, społeczeństwem i gospodarką.² Terytorium charakteryzuje się powiązaniem funkcjonalnymi (obszary funkcjonalne) oraz wewnętrzną spójnością procesów społeczno-gospodarczych;
- **Obszar funkcjonalny** to obszar, na którym występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych,

² Na podstawie: I. Pietrzyk, Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny, [w:] Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionalny, A. Jewtuchowicz (red.). Wyd. UŁ, Łódź 2004.

uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego); szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny³;

- **Obszar strategicznej interwencji** to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne⁴;
- **Terytorializacja** polityki publicznej polega na zróżnicowaniu lokalnym i regionalnym instrumentów polityki, poprzez dostosowanie rozwiązań prawnych, instytucjonalnych, organizacyjnych oraz stopnia, kierunków i sposobu wspierania i finansowania przedsięwzięć prorozwojowych, do specyficznych potencjałów problemów i potrzeb jednostek terytorialnych. Podejście terytorialne ogniskuje swoją uwagę na trzech fundamentalnych elementach: po pierwsze na terytorialnych uwarunkowaniach rozwoju (specyficznych i endogenicznych zasobach i problemach rozwoju, wewnętrznych powiązaniach gospodarczych, relacjach i więziach w lokalnych społecznościach). Po drugie, na integracji i koordynacji działań podejmowanych w różnych układach instytucjonalnych i na wzmacnianiu współpracy i partnerstwa na rzecz budowania rozwoju społeczno-gospodarczego. Po trzecie, na dynamizacji mechanizmów rozwoju w obszarach funkcjonalnych⁵;
- **Kontrakt sektorowy** stanowi umowę określającą sposób realizacji, w tym finansowania, programów rozwoju opracowanych przez właściwych ministrów w zakresie interwencji ukierunkowanej terytorialnie⁶;
- **Porozumienie terytorialne** to umowa określająca w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe dla rozwoju danego obszaru objętego tym porozumieniem⁷;
- **Zarządzanie wielopoziomowe** oznacza wzajemne zależności i interakcje występujące wewnątrz i między różnymi poziomami władzy, a także w odniesieniu do szerokiego grona pozarządowych interesariuszy, w tym podmiotów prywatnych i obywateli, podczas projektowania i wdrażania polityk publicznych. Interakcja ta charakteryzuje się wzajemnymi zależnościami między różnymi rodzajami władzy i przebiega wertykalnie (między jej poziomami), horyzontalnie (na tym samym poziomie) oraz w sposób sieciowy z szerszym gronem interesariuszy pozarządowych (obywateli, aktorów prywatnych, organizacje pozarządowe, organizacje przedsiębiorców).⁸

II. KIERUJE pod adresem rządu i samorządów wojewódzkich postulat, by w swej działalności promowali i wdrażali polityki publiczne uwzględniające wymiar terytorialny, z wykorzystaniem – zgodnie z kompetencjami – poniższych rekomendacji.

³ Art. 5 pkt 6a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

⁴ Art. 5 pkt 6b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

⁵ Na podstawie A. Nowakowska, "Zintegrowane plany rozwoju – w stronę terytorialno-funkcjonalnego podejścia do rozwoju jednostki terytorialnej"; *Nowakowska A., (red.), Nowoczesne metody i narzędzia zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015*

⁶ Art. 5 pkt 4e ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

⁷ Art. 5 pkt 4f ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

⁸ Na podstawie materiałów OECD: The Future of Regional Development and Public Investment in Wales, United Kingdom, OECD Multi-level Governance Studies, OECD Publishing, Paris; Draft Recommendation on Regional Development Policy, CFE/RDPC/(2022)28, 14 November 2022

ZACHĘCA również przedstawiciele samorządów lokalnych, do promocji i wykorzystywania w swej działalności realizowanej na poziomie lokalnym i ponadlokalnym – zgodnie z kompetencjami – poniższych rekomendacji:

1. Programowanie polityk publicznych i rozwiązań legislacyjnych w modelu partycypacyjnym z uwzględnieniem zróżnicowań terytoriów poprzez:

- a) uwzględnienie specyficznej sytuacji różnych terytoriów (w tym regionów, obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz obszarów funkcjonalnych) na etapie planowania, projektowania i programowania polityk publicznych szczególnie odnośnie do tych czynników, które w największym stopniu wywierają wpływ na rozwój poszczególnych terytoriów;
- b) konsekwentne uwzględnianie podejścia terytorialnego na wszystkich etapach procesu opracowania krajowych i regionalnych strategii rozwoju, polegające w szczególności na:
  - uwzględnianiu zróżnicowań terytorialnych w diagnozie, w tym aspektów gospodarczych, społecznych, środowiskowych i przestrzennych;
  - adresowaniu wynikających z diagnozy wyzwań w odniesieniu do zróżnicowanych terytoriów co najmniej na poziomie kierunków działań;
  - opracowaniu w ramach systemu realizacji zestawu instrumentów (w tym o charakterze finansowym) służących szczególnemu wsparciu terytoriów uznanych w danej strategii za priorytetowe;
  - uwzględnianiu – tam gdzie to zasadne – w ramach systemów monitorowania i ewaluacji – komponentu terytorialnego zawierającego m.in. zestaw wskaźników na potrzeby monitorowania i oceny sytuacji na terytoriach uznanych za istotne, w szczególności na obszarach strategicznej interwencji;
- c) wypracowanie rozwiązań, w tym o charakterze formalno-prawnym we współpracy z regionami i samorządami lokalnymi, wyraźnie osadzających wymiar terytorialny w programach oraz politykach publicznych (w stopniu, w jakim uzasadnia to ich specyfika) programowanych i wdrażanych na wszystkich poziomach zarządzania (krajowym, regionalnym i lokalnym);
- d) budowanie świadomości istnienia kapitału terytorialnego, specyfiki terytorialnej, endogenicznych potencjałów i ich wpływu na rozwój w oparciu m.in. o rozwijanie i odkrywanie regionalnych inteligentnych specjalizacji.

2. Koncentracja i komplementarność działań rozwojowych realizowanych w ramach poszczególnych polityk publicznych na rzecz obszarów strategicznej interwencji (OSI) poprzez:

- a) wyznaczenie OSI, na etapie przygotowania strategii rozwoju, będących strategiczną decyzją władz publicznych określonego poziomu zarządzania;
- b) wypracowanie we współpracy z resortami i regionami podejścia do wyznaczania OSI o znaczeniu krajowym;
- c) określenie w strategiach krajowych i regionalnych jakie działania/kierunki wsparcia w stosunku do OSI powinny być realizowane z poziomu krajowego, a jakie powinny być realizowane z poziomu regionalnego, w celu zachowania komplementarności wsparcia;
- d) stworzenie spójnych ram metodycznych, we współpracy z resortami i regionami, dotyczących klasyfikacji i wyznaczania OSI oraz określania kluczowych mierników rozwoju, istotnych dla międzyregionalnych analiz porównawczych, uwzględniając aspekty gospodarcze, społeczne i przestrzenne;
- e) wspieranie w sposób zintegrowany OSI krajowych i regionalnych, m.in. poprzez wykorzystanie mechanizmu kontraktu sektorowego oraz poprzez dążenie do

komplementarności i lepszej koordynacji polityk publicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym;

- f) określanie względem poszczególnych OSI, zidentyfikowanych w krajowych i regionalnych strategiach rozwoju, głównych wyzwań oraz kluczowych kierunków działań, instrumentów wsparcia, źródeł ich finansowania, jak również zestawu wskaźników monitorujących skuteczność interwencji;
- g) podejmowanie interwencji obejmujących zachęty (m.in. finansowe) do budowania partnerstw, które obejmują zarówno gminy będące biegunami wzrostu - liderów rozwoju społeczno-gospodarczego jak i gminy borykające się z problemami rozwojowymi;
- h) stosowanie preferencji w ramach instrumentów finansowanych ze środków zagranicznych i krajowych na rzecz projektów dotyczących OSI zidentyfikowanych w krajowych i regionalnych strategiach rozwoju (np. kryteria premiujące, dedykowane konkursy, wyodrębnione koperty finansowe, podwyższone poziomy finansowania, np. w zakresie programów UE).

3. Wzmocnienie koordynacji i komplementarności wsparcia w ramach polityk publicznych na rzecz różnego typu terytoriów (koordynacja horyzontalna oraz w układzie kraj – region – poziom lokalny) poprzez:

- a) przegląd programów i instrumentów finansowanych ze środków krajowych oraz zagranicznych adresowanych do poszczególnych typów terytoriów bądź określonych grup beneficjentów celem stworzenia bazy informacyjnej nt. możliwych źródeł finansowania przedsięwzięć i zapewnienia ich koordynacji;
- b) wypracowanie (bądź wykorzystanie istniejących) metod i narzędzi w zakresie koordynacji działań polityk i ich wpływu na przestrzeń w oparciu o model funkcjonalno-przestrzenny oraz zasady zagospodarowania przestrzennego;
- c) wdrażanie krajowych polityk publicznych z adresowaniem działań do poszczególnych terytoriów poprzez wykorzystanie kontraktu sektorowego
- d) wykorzystanie i dostosowanie istniejących (np. strategia rozwoju ponadlokalnego, strategie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Innych Instrumentów Terytorialnych oraz lokalne strategie rozwoju, porozumienie terytorialne, rezerwa celowa) oraz tworzenie nowych instrumentów planowania i wdrażania inicjatyw prorozwojowych w ramach obszarów funkcjonalnych, kładąc szczególny nacisk na inicjatywy wnoszące znaczącą i wymierną wartość dodaną dla tych obszarów;
- e) tworzenie zachęt na rzecz integracji świadczenia usług publicznych dla mieszkańców na obszarach funkcjonalnych (np. stosowanie preferencji finansowych dla JST organizujących wspólne usługi, udostępnianie cyfrowych usług publicznych na platformach ogólnopolskich) w celu osiągnięcia efektu skali;
- f) tworzenie instrumentów finansowych, zasilanych środkami pochodzącymi z budżetu UE oraz budżetu krajowego, na rzecz partnerstw jst oraz stosowanie preferencji dla projektów partnerskich, (np. w formie wspólnych funduszy składkowych lub programów grantowych na realizację wspólnych przedsięwzięć);
- g) tworzenie ram prawnych ułatwiających i zachęcających jednostki samorządu terytorialnego do zawiązywania i rozwijania współpracy międzysamorządowej;
- h) pełniejsze wykorzystanie instrumentów terytorialnych polityki spójności (Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Innych Instrumentów Terytorialnych, Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) do propagowania współpracy międzysamorządowej oraz

włączania partnerów społeczno-gospodarczych oraz społeczeństwa obywatelskiego w realizację projektów zintegrowanych;

4. Wzmocnienie zarządzania wielopoziomowego przez instytucje odpowiedzialne za wdrażanie polityk rozwoju oddziałujących terytorialnie oraz udrożnienie przepływów decyzji, zasobów, rozwiązań poprzez:

- a) współpraca podmiotów w zakresie wspólnego zarządzania politykami publicznymi w celu lepszego adresowania interwencji na określonych terytoriach;
- b) zapewnienie funkcjonowania zespołów zadaniowych/eksperckich/roboczych z udziałem przedstawicieli rządu i samorządu terytorialnego oraz ekspertów w celu wypracowywania wspólnych rozwiązań systemowych w zakresie zarządzania i wdrażania polityk publicznych oraz wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy różnymi szczeblami zarządzania i środowiskami eksperckimi;
- c) tworzenie międzysamorządowych oraz międzysektorowych platform współpracy, zwłaszcza na obszarach funkcjonalnych, w celu spójnego zarządzania różnymi grupami terytoriów (w tym monitorowania efektywności wsparcia polityk publicznych) oraz poprawy komunikacji na różnych poziomach;
- d) tworzenie i udostępnianie cyfrowych narzędzi wspomagania zarządzania wielopoziomowego wykorzystujących zaawansowane technologie informatyczne (np. sztuczną inteligencję).
- e) wypracowywanie wspólnych rozwiązań systemowych w zakresie zarządzania i wdrażania polityk publicznych.

5. Budowanie potencjału instytucjonalnego podmiotów odpowiedzialnych za realizację polityk publicznych ukierunkowanych terytorialnie we współpracy strony rządowej z samorządami województw poprzez:

- a) zapewnienie wsparcia organizacyjnego i eksperckiego jednostkom samorządu terytorialnego prowadzącym, bądź też zamierzającym prowadzić, współpracę z podmiotami krajowymi lub innymi jst;
- b) tworzenie instrumentów (w tym platform cyfrowych) ukierunkowanych na systematyczne budowanie i wzmacnianie potencjału i kompetencji podmiotów zaangażowanych w rozwój poszczególnych obszarów funkcjonalnych oraz ich sieciowanie;
- c) zapewnienie wsparcia technicznego i szkoleniowego dla pracowników odpowiedzialnych za wymiar terytorialny realizowanych polityk publicznych;
- d) wzmacnianie w instytucjach realizujących polityki publiczne potencjału i umiejętności wykorzystania narzędzi geoinformatycznych i danych do oceny wpływu terytorialnego polityk i interwencji publicznych.

6. Wzmocnienie wymiaru terytorialnego w ramach statystyki publicznej poprzez:

- a) uwzględnienie mierników i wskaźników statystycznych dostępnych na poziomie gmin oraz obszarów funkcjonalnych:
  - służących identyfikacji obszarów funkcjonalnych oraz wyznaczaniu obszarów strategicznej interwencji (poszerzony zestaw wskaźników gminnych),
  - umożliwiających monitorowanie rozwoju obszarów funkcjonalnych oraz obszarów strategicznej interwencji ujętych w strategiach rozwoju,
  - umożliwiających prowadzenie międzyregionalnych analiz porównawczych,
  - uwzględniających różnice i specyfikę poszczególnych obszarów,

- umożliwiających pomiar i ocenę skuteczności interwencji realizowanej na obszarach strategicznej interwencji i obszarach funkcjonalnych.
- b) wykorzystanie oraz ewentualne dostosowanie istniejących systemów bazodanowych (z wykorzystaniem m.in. Big Data), umożliwiających zintegrowane zarządzanie danymi charakteryzującymi sytuację rozwojową poszczególnych terytoriów, m.in. tych zdelimitowanych w strategiach rozwoju oraz pozwalających na ocenę wpływu terytorialnego interwencji;
- c) wypracowanie mechanizmów oraz narzędzi pozwalających na sprawne pozyskiwanie oraz wymianę danych w obrębie każdego poziomu władz publicznych oraz między poziomami (a także z innymi, właściwymi instytucjami publicznymi, np. właścicielami danych) na potrzeby planowania, monitoringu i ewaluacji polityk publicznych;
- d) zwiększenie dostępności danych z sektora prywatnego i publicznego w ujęciu przestrzennym/terytorialnym na potrzeby prowadzenia analiz terytorialnych oraz ułatwienie wizualizacji ich wyników poprzez rozwój ogólnopolskich geoportali;
- e) zacieśnianie współpracy Głównego Urzędu Statystycznego, Krajowego Obserwatorium Terytorialnego, Wojewódzkich Ośrodków Badań Regionalnych oraz Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych, jak również współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację polityk publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w zakresie monitorowania sytuacji rozwojowej terytoriów, w tym zwłaszcza gromadzenia i udostępniania danych, prowadzenia analiz oraz zarządzania zasobami bazodanowymi;
- f) identyfikację potrzeb badawczych oraz źródeł finansowania realizacji wspólnych/skoordynowanych projektów mających na celu pozyskanie nowej wiedzy na potrzeby monitorowania obszarów strategicznej interwencji i obszarów funkcjonalnych ujętych w strategiach rozwoju;
- g) zapewnienie cyfrowych narzędzi gromadzenia, analiz oraz udostępniania danych.

7. Zapewnienie koordynacji systemów monitorowania i ewaluacji polityk publicznych w zakresie ich ukierunkowania terytorialnego poprzez:

- a) przegląd funkcjonujących w ramach polityki rozwoju oraz polityk sektorowych systemów, procedur oraz obowiązków monitorowania, z którego wnioski staną się podstawą uproszczeń (m.in. poprzez ograniczenie powielających się obowiązków monitoringowych) oraz harmonizacji (m.in. w zakresie terminów realizacji obowiązku sprawozdawczego) systemów monitorowania na różnych poziomach zarządzania rozwojem (w tym w zakresie systemu monitorowania OSI);
- b) wzmocnienie współpracy w ramach sieci krajowego obserwatorium terytorialnego i regionalnych obserwatoriów terytorialnych, mające na celu wymianę doświadczeń na temat monitorowania polityk publicznych oraz zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego poziomu lokalnego (powiaty i gminy) we współpracę z regionalnymi obserwatoriami terytorialnymi;

wdrożenie zasady dotyczącej oceny wpływu terytorialnego polityk prowadzonych na szczeblu regionalnym i lokalnym na rozwój różnych typów terytoriów (np. miast, obszarów wiejskich, obszarów przygranicznych) - pełniejsze wykorzystanie, oceny oddziaływania terytorialnego (TIA) oraz procedury oceny skutków regulacji (OSR);
- c) uwzględnienie wymiaru terytorialnego w standardach ewaluacji strategii rozwoju, (włączając w to cele strategiczne w wymiarze przestrzennym), dokumentów

programowych oraz innych dokumentów określających ramy krajowych i regionalnych polityk publicznych;

- d) włączenie w procedurę monitoringu partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego uczestniczących w działaniach rozwojowych na rzecz terytoriów zdelimitowanych w strategiach rozwoju;

8. Poszerzenie wiedzy i świadomości administracji wszystkich poziomów na temat terytorializacji wsparcia w politykach publicznych poprzez:

- a) popularyzację oraz podnoszenie wiedzy na temat stosowania podejścia terytorialnego, w tym wynikających z niego korzyści, wśród decydentów, pracowników administracji wszystkich poziomów oraz partnerów społecznych i gospodarczych, a także przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego;
- b) zwiększenie zakresu upowszechniania wyników badań monitoringowych i ewaluacyjnych, prezentowanych prostym językiem w powszechnie dostępnej i przystępnej formie (np. infografiki, informacje sygnałowe, foldery);
- c) wzmocnienie współpracy przedstawicieli podmiotów wdrażających polityki publiczne z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego w celu wymiany informacji dla lepszego dostosowania interwencji do specyficznych potrzeb zróżnicowanych terytoriów.
- d) organizację warsztatów, forów wymiany doświadczeń, konferencji subregionalnych w celu wymiany wiedzy i dobrych praktyk w zakresie interwencji ukierunkowanych terytorialnie wśród pracowników administracji wszystkich poziomów zarządzania, a także partnerów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

9. Wzrost zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w planowanie, podejmowanie decyzji oraz monitorowanie procesów rozwojowych prowadzonych przez administrację publiczną różnych poziomów zarządzania poprzez:

- a) zapewnienie partycypacyjnego modelu programowania polityk publicznych zakładającego szeroki udział przedstawicieli (reprezentujących sektory publiczny, społeczny i gospodarczy) różnego typu terytoriów w celu ich większego zaangażowania w projektowanie strategicznych kierunków rozwoju, z uwzględnieniem interesu publicznego;
- b) kreowanie inicjatyw i tworzenie warunków zachęcających partnerów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacji pożytku publicznego do partycypacji w procesach rozwojowych;
- c) zapewnianie regularnej i efektywnej komunikacji ze zróżnicowaną reprezentacją interesariuszy zewnętrznych;
- d) budowanie wzajemnego zaufania poprzez zapewnienie transparentności i odpowiedzialności za efektywność administracji publicznej w zakresie prowadzenia procesów rozwojowych;
- e) prowadzenie kampanii informacyjno-promocyjnych i edukacyjnych adresowanych do różnych grup społecznych;
- f) budowanie społecznego zaufania i społecznej akceptacji dla realizowanych polityk i inicjatyw poprzez regularne podawanie do publicznej wiadomości kluczowych informacji, danych i wskaźników, dotyczących prowadzonych działań i ich efektów.